

Bir Özel Eğitim Kurumuna Devam Eden 6-13 Yaş Arası Özel Gereksinimli Çocukların Ahlaki Yargı Düzeylerinin İncelenmesi *

Sevgi Korgan**

ORCID: 0000-0001-9780-1346

Mine Akkaynak***

ORCID:0000-0002-5799-9164

Öz

Bu araştırma, bir özel eğitim kurumuna devam eden 6-13 yaş arası özel gereksinimli çocukların ahlaki yargı düzeylerinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Özel gereksinimli çocukların ahlaki yargı düzeylerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmada nicel araştırma desenleri içerisinde yer alan tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın amacı doğrultusunda özel gereksinimli çocukların ahlaki yargı durumu puanlarında değişkenlere göre anlamlı düzeyde bir farklılaşma olup olmadığı araştırıldığından çalışmada nedensel karşılaştırma da yapılmıştır. Çalışmanın amacı ve alt amaçlarına ulaşmak için 6-13 yaş arası çocuklardan “Kişisel Bilgi Formu”, “Ahlaki Yargı Ölçeği”, kullanılarak veriler toplanmıştır. Verilerin analizi için öncelikle katılımcıların demografik özelliklerinin betimleyici istatistikleri verilmiştir. Veri analizi sürecinde non-parametrik analizler kullanılmıştır. Analizde Mann Whitney U Testi, Kruskal Walli H Testi yapılmıştır. Yapılan araştırmanın sonucunda özel eğitim kurumuna devam eden 6-13 yaş arası özel gereksinimli çocukların ahlaki yargı puanlarının “yüksek” düzeyde olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Özel Gereksinim, Ahlak, Ahlaki Yargı

Gönderme Tarihi: 20/01/2021

Kabul Tarihi:20/03/2021

* Bu makale, Sevgi Korgan'ın “Bir Özel Eğitim Kurumuna Devam Eden 6-13 Yaş Arası Özel Gereksinimli Çocukların Ahlaki Yargı Düzeylerinin İncelenmesi” adlı Yüksek Lisans tezinden türetilmiştir.

**Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul Aydın Üniversitesi Eğitim Fakültesi, İstanbul- Türkiye, sevgikorgan@hotmail.com

***Dr.Öğretim Üyesi, İstanbul Aydın Üniversitesi Eğitim Fakültesi, İstanbul- Türkiye, mineakkaynak@aydin.edu.tr

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz:

Korgan, Sevgi-Akkaynak, Mine. “ Bir Özel Eğitim Kurumuna Devam Eden 6-13 Yaş Arası Özel Gereksinimli Çocukların Ahlaki Yargı Düzeylerinin İncelenmesi.” *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 8-4, 2021, ss.1824-1852.

Examining The Moral Judgement Levels Of Children With Special Needs Between The Ages Of 6 And 13 Who Attend A Speial Education Institution

Sevgi Korgan*

ORCID: 0000-0001-9780-1346

Mine Akkaynak**

ORCID:0000-0002-5799-9164

Abstract

This research was conducted to examine the moral judgment levels of children with special needs between the ages of 6 and 13 who attend a special education institution. In this study, which was carried out to determine the moral judgment levels of children with special needs, the scanning model, which is among the quantitative research designs was used. In line with the purpose of the study, since it was investigated whether there is a significant difference in moral judgment scores of children with special needs according to variables, a causal comparison was also made in the study. In order to achieve the purpose and sub-objectives of the study, data were collected from children between the ages of 6 and 13 using the "Personal Information Form", "Moral Judgment Scale". For the analysis of the data, descriptive statistics of the demographic characteristics of the participants are given first. Non-parametric analyzes were used in the data analysis process. Mann Whitney U Test and Kruskal Walli H Test were used in the analysis. As a result of the research, it is seen that the moral judgment scores of children with special needs between the ages of 6 and 13 who attend a special education institution are at a "high" level.

Keywords: Special Need, Moral, Moral Judgement

Received Date: 20/01/2021

Accepted Date: 20/03/2021

*Master Student, İstanbul Aydın University Faculty of Education, İstanbul – Turkey, sevgikorgan@hotmail.com

**Assistant Professor, İstanbul Aydın University, Faculty of Education, İstanbul – Turkey, mineakkaynak@aydin.edu.tr

You can refer to this article as follows:

Korgan, Sevgi-Akkaynak, Mine. “ Bir Özel Eğitim Kurumuna Devam Eden 6-13 Yaş Arası Özel Gereksinimli Çocukların Ahlaki Yargı Düzeylerinin İncelenmesi.” *Academic Journal of History and Idea*, 8-4, 2021, pp.1824-1852.

Исследование уровня моральных суждений детей с особыми потребностями в возрасте от 6 до 13 лет, посещающих учреждение специального образования *

Севги Крган*

ORCID: 0000-0001-9780-1346

Минэ Аккайнак**

ORCID:0000-0002-5799-9164

Это исследование было проведено для изучения уровня морального суждения детей с особыми потребностями в возрасте от 6 до 13 лет, посещающих частные учебные заведения. В этом исследовании, которое проводилось для определения уровня морального суждения детей с особыми потребностями, использовалась модель сканирования, включенная в дизайн количественного исследования. В соответствии с целью исследования, изучали существует ли значительная разница в оценках морального суждения детей с особыми потребностями в зависимости от переменных, также в исследовании было проведено причинное сравнение. Для достижения цели и подзадач исследования были собраны данные у детей в возрасте от 6 до 13 лет с использованием «Формы личной информации», «Шкалы моральных суждений». Для анализа данных была предоставлена описательная статистика демографических характеристик участников. В процессе анализа данных использовался непараметрический анализ. При анализе использовались тесты Mann Whitney U и Kruskal Walli H. В результате исследования видно, что моральные оценки детей с особыми потребностями в возрасте от 6 до 13 лет, посещающих частные учебные заведения, находятся на «высоком» уровне.

Ключевые слова: Особые потребности, Мораль, Моральное суждение

Получено: 20/01/2021

Принято: 20/03/2021

**Мастер-студент, Стамбульский университет Айдына, Стамбул - Турция, sevgikorgan@hotmail.com*

***Ассистент профессора, Стамбульский университет Айдына, Институт образования, Стамбул - Турция, mineakkaynak@aydin.edu.tr*

Ссылка на статью:

Korgan, Sevgi-Akkaynak, Mine. "Bir Özel Eğitim Kurumuna Devam Eden 6-13 Yaş Arası Özel Gereksinimli Çocukların Ahlaki Yargı Düzeylerinin İncelenmesi." *академическая история и мысль*, 8-4, 2021, ss.1824-1852.

Giriş

Piaget gelişim psikolojisi alanına bilişsel gelişim kuramı yoluyla çok büyük katkılar sağlamıştır. Bugün elimizdeki bilgiler ile bilişsel gelişimin diğer gelişim alanları ile doğrudan ilişkili olduğu tartışmasız herkes tarafından kabul görmektedir. Bu bağlamda baktığımızda bilişsel gelişim ile ahlak gelişiminin paralellik göstereceği de aşıkardır.¹ Piaget ve onu takip eden Kohlberg çocuktaki ahlak gelişimini toplumsal norm, yasa ve daha yüce ilkelerin öğrenilmesini kapsayan bilişsel temelli yaklaşımla incelemişlerdir.²

Piaget'e göre ahlak gelişimi zihinsel gelişimle doğru orantılı olarak, birbirinden farklı özellikler taşıyan, hiyerarşik bir sıraya sahip dönemlerden oluşmaktadır.³ Bu bağlamda baktığımızda zihinsel kapasite ve zeka kavramları öne çıkmaktadır.

Zekâ, bireyin bir amaç doğrultusunda hareket edebilme, mantıklı düşünebilme ve çevresine uyum yapabilme becerilerinin tümüne denir.⁴ Birçok tanımı bir araya getirip toparlayacak olursak zekâ; dışsal uyaranları algılama, bunları değerlendirme, düşünme, öğrenme ve öğrenilenler ile daha öncekiler arasında bağlantı kurma, bu bağlantıları karşılaştığı yeni problemleri çözmeye kullanma becerileridir. Özetle zeka; çevreye uyumdur.⁵

Biliş kavramı, çevremizi bilmeyi ve anlamlandırmayı kapsayan bilişsel etkinlikleri tümü için kullanılır ve neredeyse düşünme kavramı ile eşanlamlıdır. Bilişsel gelişim kavramı, bireyin doğumla beraber, kendisini ve çevresini anlama ve anlamlandırma şeklinde kapsam ve nitelik bakımından artarak yetkinleşme süreci olarak tanımlanabilir.⁶

Zihinsel gelişim alanındaki herhangi bir aksama çocuğun diğer bütün gelişim alanlarını etkilediği yapılan araştırma ve gözlemler ile bilgimiz dahilindedir.⁷ Dünyaya gelen her çocuk belli gelişimsel ilkeler doğrultusunda büyüyüp

¹ Doğan Cüceloğlu, *İnsan ve Davranışı, Psikolojinin Temel Kavramları*, Remzi Yayıncılık, İstanbul 2014, s.346.

² Çiğdem Kağıtçıbaşı, *Dünden Bugüne İnsan ve İnsanlar Sosyal Psikolojiye Giriş*, Evrim Yayınevi, İstanbul 2015, s.221.

³ Münire Erden ve Yasemin Akman, *Eğitim Psikolojisi, Gelişim-Öğrenme-Öğretme*. Arkadaş Yayınevi, Ankara 1995, s.103.

⁴ Arthur T. Jersild, *Çocuk Psikolojisi*, S Yayınları, Ankara 1987, s.112.

⁵ Mary J. Gander ve Harry W. Gardiner, *Çocuk ve Ergen Gelişimi*, İmge Kitabevi, Ankara 1993, s.152.

⁶ Ayhan Aydın, *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*, Alfa Basım Yayın, İstanbul 2000, s.29.

⁷ A. S. Jersild, *a.g.e.*, s. 590.

gelişmekle beraber, gelişimde bireysel farklılıklar esastır. Yani her çocuk aynı yaş diliminde benzer özellikler gösterebilmekle beraber farklılaşmanın da gözlenebileceği olağandır.Çankaya bireylerde bulunan özelliklerin normalde olması gerekenden farklılaştıkça bireylerin gereksinimlerinin de o oranda farklılaşmakta ve özelleşmekte olduğunu ve bu bireylerin özel gereksinimli birey olarak tanımlandığını belirtmiştir.⁸ Özel eğitim bireylerin bazı özelliklerinde meydana gelen zedelenme, sapma, yetersizlikten kaynaklanan özür-engel durumları ve onların genel eğitim hizmetlerinden yararlanamadıklarında eğitim hizmetlerinin özelleştirilmesini kapsamaktadır.⁹ Bu bağlamda alanyazına bakıldığında özel gereksinimli bireylerin ahlaki gelişim düzeylerinin diğer gelişim alanlardaki kadar çok araştırmaya konu olmadığı saptanmıştır. Dünya genelinde yapılan araştırmalara rastlanmakla beraber yapılan incelemeler, Türkiye’de bu konunun daha çok çalışılması gerekliliğini düşündürmüştür.

1-Amaç

Bu çalışmanın amacı; bir özel eğitim kurumuna devam eden 6-13 yaş arası özel gereksinimli çocukların ahlaki yargı düzeylerinin incelenmesidir. Bu araştırmada ayrıca, özel gereksinimli çocukların çeşitli değişkenlere göre ahlaki yargı düzeylerinin değişip değişmediği analiz edilmiştir.

Araştırma özel gereksinimi olan çocuklar içinde, hafif mental retarde, atipik otizm ve özel öğrenme güçlüğü tanısı almış 6-13 yaş arası çocukları kapsamaktadır. Çocukların ahlaki yargılarını ölçmek için, soruları anlama kapasiteleri ve sözel olarak kendilerini ifade etme becerilerinin yeterli düzeyde olması gerekliliği öngörüldüğünden bu gruptaki çocuklarla çalışmak tercih edilmiştir.

Dünya üzerinde artık özel gereksinimli çocukların eğitimlerinde özel eğitim almalarının yanı sıra, kaynaştırma yolu ile olağan gelişen akranlarının eğitim sınıflarına dahil edilmesinin giderek arttığı görülmektedir.

Her bireyin eğitim imkanlarından eşit şartlarda yararlanma hakkı kapsamında gün geçtikçe kaynaştırma eğitiminin daha da yaygınlaşacağı ön görülmektedir. Bu da özel gereksinimli çocukların olağan gelişen akranları ile daha çok sosyal teması sonucunu doğurur.

⁸ Özlem Çankaya, “İlköğretim I. Kademedeki Kaynaştırma Eğitimi Uygulamalarının Sınıf Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Konya 2010, s. 8-11.

⁹ Yahya Özsoy, Mehmet Özyürek ve Süleyman Eripek, *Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar “Özel Eğitime Giriş”*, Karatepe Yayınları, Ankara 1998, s.2.

Ahlaki yargı çalışmaları incelendiğinde, daha çok olağan gelişen çocuklar üzerinde yapılan araştırmalar olduğu görülmektedir. Buradan hareketle özel gereksinimli çocukların ahlaki yargı düzeylerini tespit ederek yeni bulgular elde etmek amaçlanmıştır. Özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin sağlanan imkanlar doğrultusunda sosyal yaşamda toplumla etkileşime daha çok geçebilme imkanı buldukları gözlemlenmektedir. Bu açıdan da ahlaki yargı gelişim düzeylerinin saptanması, hem özel hem de kaynaştırma eğitim alanlarındaki planlamalarının daha sağlıklı yürütülmesine imkan sağlar.

2-Yöntem

3-Örnekleme

Örnekleme grubu, İstanbul ili Üsküdar ilçesi özel eğitim kurumlarında eğitim alan arasından basit rasgele örnekleme (simple random sampling) yöntemi ile seçilmiştir.¹⁰

Basit rasgele örnekleme, şans faktörüne göre katılımcıların araştırma için seçilmesini sağlayacak biçimde örnek kümesinin belirlenmesi noktasına dayanan bir örnekleme metodudur. Bu metod araştırmanın evrenindeki bütün öğelerin, eşit şekilde seçilme şansına sahip olmasını sağlar.¹¹

Çalışma kapsamında, özel eğitim kurumu öğrencilerinden oluşan gruptan toplamda 57'si seçilmiştir. Bunlardan 24'ü hafif mental retarde, 27'si özel öğrenme güçlüğü, 6'sı ise OSB tanısına sahiptir. Örnekleme grubunun 28'i erkek, 29'u kız öğrencilerden oluşmaktadır.

4-Veri Toplama Araçları

Çalışmanın veri toplama araçları, Ahlaki Yargı Ölçeği ile Kişisel Bilgi Formu'dur.

Sözer Çapan (2005) tarafından geliştirilen Ahlaki Yargı Ölçeği (AYÖ) çocukların ahlaki davranışlarını belirlemek amacıyla kullanılan bir ölçme aracıdır.¹²

Geliştirilen ölçek, "İkilem", "Kültürel paylaşım", "Kasti kaza", "Sosyal yardımlaşma" ve "Aile kuralı" olmak üzere beş hikâyeden oluşmakta olup her bir hikâye bir boyutu ifade etmektedir. Ahlaki yargı ölçeğinin kullanımı aşamasında hikâyelerin anlatımında oyuncaklar kullanılarak hikâyelerin canlandırılması yapılabilmektedir. Ölçekte bulunan hikâyeleri anlamlandırmak için resimli kartlar öğrencilere verilmiş ve hikâyeleri anlatmaları istenmiştir. Çocukların hikâyeleri anlatması

¹⁰Şener Büyüköztürk- Ebru Çakmak, Erkan Özcan Akgün, Şirin Karadeniz, ve Funda Demirel, *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Pegem, Ankara 2011, s.18.

¹¹ Kaan Böke, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, Alfa Basım, İstanbul 2014.

¹²Aylin Çapan, "3-11 Yaş Çocuklarının Ahlak Gelişimlerinin Piaget'nin Ahlaki Gelişim Kuramına Göre İncelenmesi", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2005, s.90-93.

sürecinde her hikâye için belirlenmiş olan dört ölçüt dikkate alınarak ölçüm gerçekleştirilmiştir. Dört ölçüt içerisinde üç ve dört ölçütü gerçekleştirenlerin verilen hikâyeyi anladıklarına karar verilmiştir. Hikâyeyi anlayan öğrencilere her hikâyenin içerdiği ahlaki yargıya ilişkin iki soru sorulmuştur. Belirtilen iki soruda öğrencilere, özerk döneme ait olana 3 puan, dışa bağımlı döneme 2 puan ve anlamsız cevaba 1 puan verilerek ölçüm yapılmıştır. Ahlaki yargı ölçeğinin uygulama süresi her bir öğrenci için 15-20 dakika arasında sürmektedir. Uygulayıcı tarafından hikâye ilk defa okunduğunda öğrenci tarafından bir yanıt verilmediyse ikinci okuma gerçekleştirilmiş ve puanlama aynı şekilde yapılmıştır. Ölçeğin puanlamasında her hikâyede yer alan birinci soru hikâyeyi anlayıp anlamadığını belirlemek için oluşturulmuştur (0,1 ve 2 puan= anlamadı, 3 ve 4 puan=anladı). Çocuğun hikâyeyi anlamasına göre ikinci ve üçüncü soru sorulmuş olup buradan aldıkları puanlar o hikâyeye ilişkin ahlaki yargı durumunu ifade etmektedir. Ölçekte bulunan her hikâyeden alınabilecek en düşük puan 2, en yüksek puan 6'dır. Ölçekten alınabilecek toplam puan en düşük 10, en yüksek 30'dur. Ahlaki yargı ölçeğinin iç güvenirlik katsayısı olan Cronbach Alpha değeri .85 olarak bulunmuş olup bu değer güvenilir bir ölçüm yapıldığını göstermektedir.

Araştırmada yer alan 6-13 yaş aralığındaki özel gereksinim duyan çocukların demografik özelliklerini belirlemek amacıyla geliştirilmiş olan ve araştırmacı tarafından doldurulan formdur. Araştırmacı ve danışman tarafından hazırlanan form ile özel gereksinim duyan çocukların yaşını, cinsiyetini, kardeş sayısını, doğum sırasını, özel gereksinim türünü, rehberlik araştırma merkezine devam etme süresini, anne ve babanın öğrenim durumunu belirlemeye yönelik sorular yer almaktadır

5-Verilerin Toplanması ve Çözülmesi

Araştırmada alan yazın taraması yapılarak kullanılacak olan veri toplama araçları belirlenmiştir. Belirlenen veri toplama araçları ve uygulamanın yapılacağı okullardan gerekli olan izinler alınmıştır. Kişisel bilgiler formu ve ölçeğin bir araya getirilmesi sonucunda veri toplama aracına son hal verilmiştir. 6-13 yaş aralığında özel gereksinim duyan çocuklardan veriler 2020 yılı Mart ayı içerisinde toplanmıştır. Verileri toplama sürecinden önce çocukların ailelerinden gerekli olan veli izin onamları alınmıştır. Veri toplama araçları araştırmacı tarafından yapılan uygulamalar sonucunda doldurulmuş, kişisel bilgi formunun doldurulmasında çocuğun velisinden yardım alınmıştır. Belirlenen sayıda özel gereksinim duyan çocuğa ulaşıldıktan ve veri toplandıktan sonra veri analizi

aşamasına geçilmiştir.

Araştırmanın çalışma grubunda bulunan 6-13 yaş aralığındaki özel gereksinim duyan 57 çocuktan elde edilen veriler istatistik programına aktarılmıştır. Ölçeğin iç güvenirlik katsayısı olan Cronbach Alpha değeri incelenmiş, elde edilen değerlerin .70'den büyük olmasından dolayı yapılan ölçümün güvenilir olduğu ifade edilmiştir. Demografik değişkenlere yönelik frekans ve yüzde değerleri ortaya konmuştur. Uygulanan ölçekten elde edilen verilere ilişkin betimleyici istatistikler (aritmetik ortalama, mod, medyan, standart sapma, ranj, minimum ve maksimum değerler) hesaplanmıştır. Araştırmanın veri grubunun yapısal özelliklerini belirlemek için normallik varsayımları gerçekleştirilmiştir. Verilerin dağılımının normal olup olmadığını ortaya çıkarmak için Kolmogorov-Smirnov testi analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda anlamlılık değerinin (p).05'in altında çıkmasından dolayı veri grubunun normal dağılım göstermediği ifade edilmiştir. Verilerin normal dağılmamasından dolayı veri analizi sürecinde non-parametrik analizler kullanılmış olup bu analizler aşağıda yer almaktadır.

- Ahlaki Yargı Ölçeğine (AYÖ) ilişkin betimsel istatistikler,
- Ahlaki Yargı Ölçeği (AYÖ) puanının cinsiyete ve rehberlik araştırma merkezine devam etme süresi değişkenlerine göre anlamlı düzeyde bir farklılaşmanın olup olmadığını belirlemek amacıyla Mann Whitney U Testi,
- Ahlaki Yargı Ölçeği (AYÖ) puanının yaş, kardeş sayısı, doğum sırası, gereksinim türü, anne ve baba eğitim durumu değişkenlerine göre anlamlı düzeyde bir farklılaşmanın olup olmadığını belirlemek amacıyla Kruskal Walli H Testi yapılmıştır.

6- Bulgular

Çalışmanın bulguları aşağıdaki gibidir.

Gruplar	<i>f</i>	%
6-8 yaş	19	33,3
9-10 yaş	19	33,3
11-13 yaş	19	33,3
Toplam	57	100

Tablo 1. Özel gereksinimli çocukların yaşına ilişkin frekans ve yüzde değerleri

Tablo 1'e göre özel gereksinimli çocukların 19'u (%33,3) "6-8 yaş", 19'u (%33,3) "9-10 yaş" ve 19'u (%33,3) "11-13 yaş" aralığında oldukları görülmektedir.

Gruplar	<i>f</i>	%
Kız	29	50,9
Erkek	28	49,1
Toplam	57	100

Tablo 2. Özel gereksinimli çocukların cinsiyetine ilişkin frekans ve yüzde değerleri

Tablo 2'ye göre araştırmaya katılan özel gereksinimli çocukların 29'unun (%50,9) "kız", 28'inin (%49,1) "erkek" olduğu belirlenmiştir.

Gruplar	<i>f</i>	%
Kardeşi yok	6	10,5
Bir kardeş	22	38,6
İki ve üzeri kardeş	29	50,9
Toplam	57	100

Tablo 3. Özel gereksinimli çocukların kardeş sayısına ilişkin frekans ve yüzde değerleri

Tablo 3'e göre çalışmaya katılan özel gereksinimli çocukların 6'sının (%10,5) kardeşinin olmadığı, 22'sinin (%38,6) bir kardeşinin olduğu ve 29'unun (%50,9) iki ve üzerinde kardeşinin olduğu belirlenmiştir.

Gruplar	<i>f</i>	%
Birinci çocuk	14	24,6
İkinci çocuk	26	45,6
Üçüncü ve üzerinde çocuk	17	29,8
Toplam	57	100

Tablo 4. Özel gereksinimli çocukların doğum sırasına ilişkin frekans ve yüzde değerleri

Tablo 4'e göre çalışmaya katılan özel gereksinimli çocukların doğum sırası incelendiğinde 14'ünün (%24,6) birinci çocuk, 26'sının (%45,6) ikinci çocuk, 17'sinin (%29,8) üçüncü ve üzerinde çocuk olduğu belirlenmiştir.

Gruplar	<i>f</i>	%
Hafif mental retarde	24	42,1
Atipik otizm	6	10,5
Özel öğrenme güçlüğü	27	47,4
Toplam	57	100

Tablo 5. Özel gereksinimli çocukların gereksinim türüne ilişkin frekans ve yüzde değerleri

Tablo 5'e göre çalışmaya katılan özel gereksinimli çocukların 24'ünün (%42,1) hafif mental retarde, 6'sının (%10,5) atipik otizm ve 27'sinin (%47,4) özel öğrenme güçlüğü tanısı aldıkları belirlenmiştir.

Gruplar	<i>f</i>	%
2 yıl altı	23	40,4
2 yıl ve üzeri	34	59,6
Toplam	57	100

Tablo 6. Özel gereksinimli çocukların özel eğitim alma sürelerine ilişkin frekans ve yüzde değerleri

Tablo 6'ya göre çalışmaya katılan özel gereksinimli çocukların 23'ü (%94,9) 2 yılın altında, 34'ü (%59,6) 2 yıl ve üzerinde özel eğitim almaktadır.

Gruplar	<i>f</i>	%
İlköğretim	34	59,6
Ortaöğretim	12	21,1
Yükseköğretim	11	19,3
Toplam	57	100

Tablo 7. Özel gereksinimli çocukların anne eğitim durumuna ilişkin frekans ve yüzde değerleri

Tablo 7'ye göre araştırmaya katılan özel gereksinimli çocukların annelerinin eğitim durumu incelendiğinde 34'ünün (%59,6) "ilköğretim", 12'sinin (%21,1) "ortaöğretim" ve 11'inin (%19,3) "yükseköğretim" mezunu oldukları belirlenmiştir.

Gruplar	<i>f</i>	%
İlköğretim	25	43,9
Ortaöğretim	18	31,6
Yükseköğretim	14	24,6
Toplam	57	100

Tablo 8. Özel gereksinimli çocukların baba eğitim durumuna ilişkin frekans ve yüzde değerleri

Tablo 8'e göre özel gereksinimli çocukların ahlaki yargı puanlarının babanın eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda sıralama ortalamaları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2=2,695$; $p>.05$). Baba eğitim durumuna göre, ilköğretim eğitimi alan babaların çocuklarının ahlaki yargı puanlarının ortaöğretim ve yükseköğretim eğitimi alan babaların çocuklarına göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Ahlaki yargının alt boyutları olan ikilem ($\chi^2=2,359$; $p>.05$), kültürel paylaşım ($\chi^2=3,957$; $p>.05$), kasti kaza ($\chi^2=1,417$; $p>.05$), sosyal yardımlaşma ($\chi^2=2,877$; $p>.05$) ve aile kuralı ($\chi^2=,631$; $p>.05$) boyutlarının baba eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir.

	N	\bar{x}	Ss	Min. Değ.	Mak. Değ.	Düzy
İkilem	57	3,929	0,65	3	6	Orta
Kültürel paylaşım	57	5,438	1,085	2	6	Çok yüksek
Kasti kaza	57	4,771	1,349	2	6	Yüksek
Sosyal yardımlaşma	57	5,473	1,211	2	6	Çok yüksek
Aile kuralı	57	5,368	1,371	2	6	Çok yüksek
Ahlaki yargı	57	24,982	4,623	11	30	Yüksek

Tablo 9. Özel gereksinimli çocukların ahlaki yargı düzeylerine ilişkin betimsel istatistikler

Tablo 9'a göre özel gereksinimli çocukların ahlaki yargı puanlarının (= 24,982) “yüksek” düzeyde olduğu görülmektedir. Buradan hareketle araştırmaya katılan özel gereksinimli çocukların ahlaki yargı durumlarının gayet iyi bir durumda olduğu söylenebilir. Alt boyutlardan olan kültürel paylaşım (= 5,438), sosyal yardımlaşma (= 5,473) ve aile kuralı (= 5,368) ortalama puanlarının “çok yüksek” düzeyde olduğu belirlenmiştir. Ahlaki yargının kasti kaza boyutunun puan ortalamasının (= 4,771) “yüksek”, ikilem boyutunun puan ortalamasının (= 3,929) “orta” düzeyde olduğu ortaya çıkmıştır.

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	χ^2	sd	P	Fark Grupları
İkilem	6-8 yaş	17	29,71	1,158	2	0,56	-
	9-10 yaş	17	26,5				
	11-13 yaş	17	30,79				
Kültürel paylaşım	6-8 yaş	17	27,89	1,726	2	0,422	-
	9-10 yaş	17	26,87				
	11-13 yaş	17	32,24				
Kasti kaza	6-8 yaş	17	24,37	3,829	2	0,147	-
	9-10 yaş	17	28,58				

	11-13 yaş	17	34,05				
Sosyal yardımlaşma	6-8 yaş	17	25,63	3,088	2	0,213	-
	9-10 yaş	17	29				
	11-13 yaş	17	32,37				
Aile kuralı	6-8 yaş	17	25,74	3,828	2	0,148	-
	9-10 yaş	17	28,37				
	11-13 yaş	17	32,89				
Ahlaki yargı	6-8 yaş	17	24,79	3,736	2	0,154	-
	9-10 yaş	17	27,5				
	11-13 yaş	17	34,71				

Tablo 10. Özel gereksinimli çocukların ahlaki yargı puanlarının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Kruskal Wallis-H testi sonuçları

Tablo 10’da özel gereksinimli çocukların ahlaki yargı puanlarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda sıralama ortalamaları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2=3,736$; $p>.05$). Yaşa göre, 11-13 yaş aralığındaki çocukların ahlaki yargı puanlarının 6-8 yaş ve 9-10 yaş çocuklardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Ahlaki yargının alt boyutları olan ikilem ($\chi^2=1,158$; $p>.05$), kültürel paylaşım ($\chi^2=1,726$; $p>.05$), kasti kaza ($\chi^2=3,829$; $p>.05$), sosyal yardımlaşma ($\chi^2=3,088$; $p>.05$) ve aile kuralı ($\chi^2=3,828$; $p>.05$) boyutlarının çocukların yaşına göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir.

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{\text{sıra}}$	$\sum \text{sıra}$	<i>U</i>	<i>z</i>	<i>P</i>
İkilem	Kız	29	29,59	858	389	-0,352	0,725
	Erkek	28	28,39				
	Toplam	57					
Kültürel paylaşım	Kız	29	28,69	832	397	-0,178	0,858
	Erkek	28	29,32				
	Toplam	57					
Kasti kaza	Kız	29	27,38	794	359	-0,814	0,416

	Erkek	28	30,68				
	Toplam	57					
Sosyal yardımlaşma	Kız	29	29,24	848	399	-0,157	0,875
	Erkek	28	28,75				
	Toplam	57					
Aile kuralı	Kız	29	29,62	859	388	-0,418	0,676
	Erkek	28	28,636				
	Toplam	57					
Ahlaki yargı	Kız	29	27,5	797,5	362,5	-0,705	0,481
	Erkek	28	30,55				
	Toplam	57					

Tablo 11. Özel gereksinimli çocukların ahlaki yargı puanlarının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan bağımsız Mann-Whitney U testi sonuçları

Tablo 11'e göre özel gereksinimli çocukların ahlaki yargı puanlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney U testi sonucunda sıralama ortalamaları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($U= 362,50$; $p>.05$). Cinsiyete göre, erkek öğrencilerin ahlaki yargı puanlarının kız öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Ahlaki yargının alt boyutları olan ikilem ($U= 389,00$; $p>.05$), kültürel paylaşım ($U= 397,00$; $p>.05$), kasti kaza ($U= 359,00$; $p>.05$), sosyal yardımlaşma ($U= 399,00$; $p>.05$) ve aile kuralı ($U= 388,00$; $p>.05$) boyutlarının çocukların cinsiyetine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir.

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{\text{sıra}}$	x^2	sd	P	Fark Grupları
İkilem	Kardeş yok	6	32,5	0,81	2	0,667	-
	1 kardeş	22	29,73				
	2 kardeş ve üzeri	29	27,72				
Kültürel paylaşım	Kardeş yok	6	26,42	0,451	2	0,798	-
	1 kardeş	22	28,34				

	2 kardeş ve üzeri	29	30,03				
Kasti kaza	Kardeş yok	6	17,25	4,066	2	0,131	-
	1 kardeş	22	29,57				
	2 kardeş ve üzeri	29	31				
Sosyal yardımlaşma	Kardeş yok	6	16	8,411	2	0,015	2>1, 3>1
	1 kardeş	22	29,5				
	2 kardeş ve üzeri	29	31,31				
Aile kuralı	Kardeş yok	6	21,08	4,262	2	0,119	-
	1 kardeş	22	28,07				
	2 kardeş ve üzeri	29	31,34				
Ahlaki yargı	Kardeş yok	6	14,42	5,348	2	0,069	-
	1 kardeş	22	31,05				
	2 kardeş ve üzeri	29	30,47				

Tablo 12. Özel gereksinimli çocukların ahlaki yargı puanlarının kardeş sayısına göre farklılaşmış farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Kruskal Wallis-H testi sonuçları

Tablo 12'ye göre özel gereksinimli çocukların ahlaki yargı puanlarının kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda sıralama ortalamaları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2=5,348$; $p>.05$). Kardeş sayısına göre, kardeşi olmayan öğrencilerin ahlaki yargı puanlarının kardeşi olan öğrencilere göre daha düşük olduğu görülmektedir. Ahlaki yargının alt boyutları olan ikilem ($\chi^2=,810$; $p>.05$), kültürel paylaşım ($\chi^2=,451$; $p>.05$), kasti kaza ($\chi^2=4,066$; $p>.05$) ve aile kuralı ($\chi^2=4,262$; $p>.05$) boyutlarının çocukların kardeş sayısına göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir. Ahlaki yargının sosyal yardımlaşma boyutu puanlarının çocukların kardeş sayısına göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir ($\chi^2=8,411$; $p<.05$). Ortaya çıkan farklılaşmanın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek için yapılan Mann Whitney U testi sonucunda farklılaşmanın bir kardeşi olanlar ile kardeşi olmayanlar arasında bir kardeşi olanlar; iki kardeşi ve üzeri olanlar ile kardeşi olmayanlar arasında iki kardeşi ve üzerinde olanlar lehine olduğu belirlenmiştir. Buradan hareketle özel gereksinim duyan çocuklardan kardeşi olmayan çocukların ahlaki yargının sosyal

yardımlaşma durumlarının gelişmediği, kardeşi olanların daha fazla geliştiği söylenebilir.

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{\text{sıra}}$	x^2	sd	P	Fark Grupları
İkilem	Birinci çocuk	14	28,71	0,01	2	0,995	-
	İkinci çocuk	26	29,13				
	Üçüncü ve üzeri çocuk	17	29,03				
Kültürel paylaşım	Birinci çocuk	14	30,96	2,069	2	0,355	-
	İkinci çocuk	26	26,23				
	Üçüncü ve üzeri çocuk	17	31,62				
Kasti kaza	Birinci çocuk	14	27,68	1,57	2	0,456	-
	İkinci çocuk	26	27,17				
	Üçüncü ve üzeri çocuk	17	32,88				
Sosyal yardımlaşma	Birinci çocuk	14	25,07	2,69	2	0,261	-
	İkinci çocuk	26	29,12				
	Üçüncü ve üzeri çocuk	17	32,06				
Aile kuralı	Birinci çocuk	14	26,96	0,928	2	0,629	-
	İkinci çocuk	26	28,85				
	Üçüncü ve üzeri çocuk	17	30,91				
Ahlaki yargı	Birinci çocuk	14	26,18	0,711	2	0,701	-
	İkinci çocuk	26	29,12				
	Üçüncü ve üzeri çocuk	17	31,15				

Tablo 13. Özel gereksinimli çocukların ahlaki yargı puanlarının doğum sırasına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Kruskal Wallis-H testi sonuçları

Tablo 13'e göre özel gereksinimli çocukların ahlaki yargı puanlarının doğum sırası değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda sıralama ortalamaları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($x^2=,711$; $p>.05$). Doğum sırasına göre, üçün ve üzeri doğum sırasına sahip olan çocukların ahlaki yargı puanlarının birinci ve ikinci doğum sırasına sahip çocuklara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Ahlaki yargının alt boyutları olan ikilem ($x^2=,010$; $p>.05$), kültürel paylaşım ($x^2=2,069$; $p>.05$), kasti kaza ($x^2=1,570$; $p>.05$), sosyal yardımlaşma ($x^2=2,690$; $p>.05$) ve aile kuralı ($x^2=,928$; $p>.05$) boyutlarının çocukların doğum sırasına göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı ortaya çıkmıştır.

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{\text{sıra}}$	χ^2	sd	P	Fark Grupları
İkilem	Hafif mental retarde	24	26,73	3,5	2	0,174	-
	Atipik otizm	6	23,67				
	Özel öğrenme güçlüğü	27	32,2				
Kültürel paylaşım	Hafif mental retarde	24	28,48	8,941	2	0,011	1>2, 3>2
	Atipik otizm	6	14,67				
	Özel öğrenme güçlüğü	27	32,65				
Kasti kaza	Hafif mental retarde	24	30,54	10,344	2	0,006	1>2, 3>2
	Atipik otizm	6	10,08				
	Özel öğrenme güçlüğü	27	31,83				
Sosyal yardımlaşma	Hafif mental retarde	24	29,33	11,996	2	0,002	1>2, 3>2
	Atipik otizm	6	13,67				
	Özel öğrenme güçlüğü	27	32,11				
Aile kuralı	Hafif mental retarde	24	29,65	11,759	2	0,003	1>2, 3>2
	Atipik otizm	6	14,17				
	Özel öğrenme güçlüğü	27	31,72				
Ahlaki yargı	Hafif mental retarde	24	28,63	7,89	2	0,019	1>2, 3>2
	Atipik otizm	6	12,33				
	Özel öğrenme güçlüğü	27	33,04				

Tablo 14. Özel gereksinimli çocukların ahlaki yargı puanlarının gereksinim durumuna göre farklılaşım farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Kruskal Wallis-H testi sonuçları

Tablo 14'e göre özel gereksinimli çocukların ahlaki yargı puanlarının gereksinim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda sıralama ortalamaları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($\chi^2=7,890$; $p<.05$). Ortaya çıkan anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney U testi sonucunda anlamlı farklılaşmanın hafif mental retarde ve özel öğrenme güçlüğü ile atipik otizm arasında hafif mental retarde ve özel öğrenme güçlüğü lehine olduğu belirlenmiştir. Buradan hareketle özel öğrenme güçlüğü ve hafif mental retarde teşhisi konulan çocukların ahlaki yargı durumlarının atipik otizmliler çocuklara göre bir farklılık gösterdiği, daha yüksek olduğu söylenebilir. Ahlaki yargının alt boyutları olan ikilem ($\chi^2=3,500$; $p>.05$) gereksinim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir. Kültürel paylaşım ($\chi^2=8,941$; $p<.05$), kasti kaza ($\chi^2=10,344$; $p<.05$), sosyal yardımlaşma

($\chi^2=11,996$; $p<.05$) ve aile kuralı ($\chi^2=11,759$; $p<.05$) boyutlarının gereksinim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaştığı ortaya çıkmıştır. Ortaya çıkan anlamlı farklılığın kültürel paylaşım, kasti kaza, sosyal yardımlaşma ve aile kuralı alt boyutlarında hafif mental retarde ve özel öğrenme güçlüğü ile atipik otizm arasında hafif mental retarde ve özel öğrenme güçlüğü lehine olduğu görülmektedir.

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	$\sum_{sıra}$	U	z	P
İkilem	2 yıl altı	23	31	713	345	-0,972	0,331
	2 yıl ve üzeri	34	27,65				
	Toplam	57					
Kültürel paylaşım	2 yıl altı	23	28,72	660,5	384,5	-0,131	0,896
	2 yıl ve üzeri	34	29,19				
	Toplam	57					
Kasti kaza	2 yıl altı	23	25,59	588,5	312,5	-1,385	0,166
	2 yıl ve üzeri	34	31,31				
	Toplam	57					
Sosyal yardımlaşma	2 yıl altı	23	28,65	659	383	-0,183	0,855
	2 yıl ve üzeri	34	29,24				
	Toplam	57					
Aile kuralı	2 yıl altı	23	27,26	627	351	-0,947	0,344
	2 yıl ve üzeri	34	30,18				
	Toplam	57					
Ahlaki yargı	2 yıl altı	23	25,57	588	312	-1,304	0,192
	2 yıl ve üzeri	34	31,32				
	Toplam	57					

Tablo 15. Özel gereksinimli çocukların ahlaki yargı puanlarının özel eğitim alma sürelerine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan bağımsız Mann-Whitney U testi sonuçları

Tablo 15'e göre özel gereksinimli çocukların ahlaki yargı puanlarının özel eğitim alma sürelerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney U testi sonucunda sıralama ortalamaları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($U= 312,00$; $p>.05$). Özel eğitim alma sürelerine göre, 2 yıl ve üzeri olan çocukların puanlarının 2 yıl altı olanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Ahlaki yargının alt boyutları olan ikilem ($U= 345,00$;

$p>.05$), kültürel paylaşım ($U= 384,50$; $p>.05$), kasti kaza ($U= 312,50$; $p>.05$), sosyal yardımlaşma ($U= 383,00$; $p>.05$) ve aile kuralı ($U= 351,00$; $p>.05$) boyutlarının özel eğitim alma sürelerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı ortaya çıkmıştır.

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	χ^2	sd	P	Fark Grupları
İkilem	İlköğretim	34	31,46	3,802	2	0,149	-
	Ortaöğretim	12	23,25				
	Yükseköğretim	11	27,68				
Kültürel paylaşım	İlköğretim	34	31,81	4,791	2	0,091	-
	Ortaöğretim	12	22,08				
	Yükseköğretim	11	27,86				
Kasti kaza	İlköğretim	34	30,19	0,675	2	0,713	-
	Ortaöğretim	12	26				
	Yükseköğretim	11	28,59				
Sosyal yardımlaşma	İlköğretim	34	30,79	4,163	2	0,125	-
	Ortaöğretim	12	22,83				
	Yükseköğretim	11	30,18				
Aile kuralı	İlköğretim	34	29,44	0,544	2	0,762	-
	Ortaöğretim	12	26,88				
	Yükseköğretim	11	29,95				
Ahlaki yargı	İlköğretim	34	31,1	1,423	2	0,491	-
	Ortaöğretim	12	25,33				
	Yükseköğretim	11	26,5				

Tablo 16. Özel gereksinimli çocukların ahlaki yargı puanlarının annenin eğitim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Kruskal Wallis-H testi sonuçları

Tablo 16'ya göre özel gereksinimli çocukların ahlaki yargı puanlarının annenin eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda sıralama ortalamaları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2=1,423$; $p>.05$). Anne eğitim durumuna göre, ilköğretim eğitimi alan annelerin çocuklarının ahlaki yargı puanlarının

ortaöğretim ve yükseköğretim eğitimi alan annelerin çocuklarına göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Ahlaki yargının alt boyutları olan ikilem ($\chi^2=3,802$; $p>.05$), kültürel paylaşım ($\chi^2=4,791$; $p>.05$), kasti kaza ($\chi^2=,675$; $p>.05$), sosyal yardımlaşma ($\chi^2=,125$; $p>.05$) ve aile kuralı ($\chi^2=,544$; $p>.05$) boyutlarının anne eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir.

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	χ^2	sd	P	Fark Grup ları
İkilem	İlköğretim	25	31,94	2,359	2	0,307	-
	Ortaöğretim	18	26,61				
	Yükseköğretim	14	26,82				
Kültürel paylaşım	İlköğretim	25	32,84	3,957	2	0,138	-
	Ortaöğretim	18	27,11				
	Yükseköğretim	14	24,57				
Kasti kaza	İlköğretim	25	31,22	1,417	2	0,492	-
	Ortaöğretim	18	28,92				
	Yükseköğretim	14	25,14				
Sosyal yardımlaşma	İlköğretim	25	30,56	2,877	2	0,237	-
	Ortaöğretim	18	25,11				
	Yükseköğretim	14	31,21				
Aile kuralı	İlköğretim	25	28,84	0,631	2	0,729	-
	Ortaöğretim	18	27,72				
	Yükseköğretim	14	30,93				
Ahlaki yargı	İlköğretim	25	32	2,695	2	0,26	-
	Ortaöğretim	18	29,44				
	Yükseköğretim	14	23,07				

Tablo 17. Özel gereksinimli çocukların ahlaki yargı puanlarının babanın eğitim durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Kruskal Wallis-H testi sonuçları

Tablo 17'ye göre özel gereksinimli çocukların ahlaki yargı puanlarının babanın eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda sıralama ortalamaları arasındaki

farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2=2,695$; $p>.05$). Baba eğitim durumuna göre, ilköğretim eğitimi alan babaların çocuklarının ahlaki yargı puanlarının ortaöğretim ve yükseköğretim eğitimi alan babaların çocuklarına göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Ahlaki yargının alt boyutları olan ikilem ($\chi^2=2,359$; $p>.05$), kültürel paylaşım ($\chi^2=3,957$; $p>.05$), kasti kaza ($\chi^2=1,417$; $p>.05$), sosyal yardımlaşma ($\chi^2=2,877$; $p>.05$) ve aile kuralı ($\chi^2=,631$; $p>.05$) boyutlarının baba eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir.

Sonuç ve Tartışma

6-13 yaş arası özel gereksinimli çocukların ahlaki yargı puanlarının “yüksek” olduğu ortaya çıkmıştır. Alt boyutlardan olan kültürel paylaşım, sosyal yardımlaşma ve aile kuralı “çok yüksek”, kasti kaza “yüksek”, ikilemin ise “orta” düzeyde olduğu görülmüştür. 6-13 yaş arası özel gereksinimli çocukların ahlaki yargı düzeylerinin yaşa göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür. Yaşa göre, ahlaki yargı puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olmamasına rağmen 11-13 yaş aralığındaki çocukların ahlaki yargı puanlarının 6-8 yaş ve 9-10 yaş çocuklardan daha yüksek olduğu görülmektedir. 6-13 yaş arası özel gereksinimli çocukların ahlaki yargı düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür.

6-13 yaş arası özel gereksinimli çocukların ahlaki yargı puanlarının kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür. Kardeş sayısına göre, ahlaki yargı puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olmamasına rağmen kardeşi olmayan öğrencilerin ahlaki yargı puanlarının kardeşi olan öğrencilere göre daha düşük olduğu görülmektedir. 6-13 yaş arası özel gereksinimli çocukların ahlaki yargı puanlarının doğum sırası değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür. 6-13 yaş arası özel gereksinimli çocukların ahlaki yargı puanlarının gereksinim durumu değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Özel öğrenme güçlüğü ve hafif mental retarde teşhisi konulan çocukların ahlaki yargı durumlarının atipik otizmlili çocuklara göre bir farklılık gösterdiği, daha yüksek olduğu söylenebilir. 6-13 yaş arası özel gereksinimli çocukların ahlaki yargı puanlarının doğum sırası değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür. Doğum sırasına göre ahlaki yargı puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olmamasına rağmen üçün ve üzeri doğum sırasına sahip olan çocukların ahlaki yargı puanlarının birinci ve ikinci doğum sırasına sahip çocuklara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. 6-13 yaş arası özel gereksinimli çocukların ahlaki yargı puanlarının rehabilitasyon merkezine devam etme değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür. ahlaki yargı puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olmamasına rağmen 2 yıl ve üzeri devam eden çocukların puanlarının 2 yıl altı devam edenlere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. 6-13 yaş arası özel gereksinimli çocukların ahlaki yargı puanlarının annenin eğitim durumu değişkenine göre, anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür. 6-13 yaş arası özel gereksinimli çocukların

ahlaki yargı puanlarının babanın eğitim durumu değişkenine göre, anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür.

Tartışma

6-13 yaş arası özel gereksinimli çocukların ahlaki yargı puanlarının “yüksek” olduğu ortaya çıkmıştır. Alt boyutlardan olan kültürel paylaşım, sosyal yardımlaşma ve aile kuralı “çok yüksek”, kasti kaza “yüksek”, ikilemin ise “orta” düzeyde olduğu görülmüştür. Burada ortaya çıkan bulgular, Kayahan’ın (2019) 5-6 yaş olağan gelişen çocuklar ile yürüttüğü araştırmada bulunan ahlaki yargı puanları ile benzerlik göstermektedir.¹³ Kahn’ın zihinsel engellilerle yürüttüğü araştırmanın bulguları ile sonuçlar örtüşmektedir. Alt testlerden ikilem boyutunda diğer testlere nazaran az puan alındığı gözlemlenmiştir.¹⁴ Bu durum, Oubrahim ve arkadaşlarının (2019) yapmış olduğu araştırmada çıkan sonuç, niyetten çok sonuca odaklanma ile ilişkilendirilmiştir.¹⁵

6-13 yaş arası özel gereksinimli çocukların ahlaki yargı düzeylerinin yaşa göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür. Yaşa göre, ahlaki yargı puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olmamasına rağmen 11-13 yaş aralığındaki çocukların ahlaki yargı puanlarının 6-8 yaş ve 9-10 yaş çocuklardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Ahlaki yargıların yaş ile birlikte artması Piaget’in teorisine paralel bir bulgudur.¹⁶ Özel gereksinimli olursa da yaşla beraber ahlaki gelişimin artması beklenmektedir. Ölçeğin alt boyutlarına bakıldığında yaşa göre bir farklılık bulunmamıştır.

6-13 yaş arası özel gereksinimli çocukların ahlaki yargı düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür. Cinsiyete göre, ahlaki yargı puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olmamasına rağmen, erkek öğrencilerin ahlaki yargı puanlarının kız öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Ahlaki yargının alt boyutları olan ikilem, kültürel paylaşım, kasti kaza, sosyal yardımlaşma ve aile kuralı boyutlarının çocukların cinsiyetine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir.

¹³ Melisa Kayahan, “5-6 Yaş Çocuklarının Ahlaki Yargı Düzeyleri İle Sosyal Beceri Ve Problem Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019, s.65-73.

¹⁴ James V. Kahn, “Moral and cognitive development of moderately retarded, mildly retarded, and nonretarded individuals”, *American Journal of Mental Deficiency*, S.81, 1976, s.209-214.

¹⁵ Leila Oubrahim, Nicolas Combalbert, ve Veronique Salvano- Pardiue, “Développement du jugement moral et comportements agressifs chez les enfants et les adolescents avec une déficience intellectuelle”, *Neuropsychiatrie de l’enfance et de l’adolescence*, S.67, 2019, s.34-42.

¹⁶ Jean Piaget, *The Moral Judgement of The Child*, Routledge and Kegan Paul Ltd, London 1972.

Literatürde olağan gelişen çocuklarla yapılan araştırmaların çoğunda cinsiyet ve ahlaki yargı arasında bir bağlantı olmadığı saptanmıştır.^{17, 18} Özel gereksinimli çocuklarla yapılan çalışmada, alan yazında olağan gelişen çocuklarla yapılan çalışmalarla benzer sonuçlara ulaşılmıştır.

6-13 yaş arası özel gereksinimli çocukların ahlaki yargı puanlarının kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür. Kardeş sayısına göre, ahlaki yargı puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olmamasına rağmen kardeşi olmayan öğrencilerin ahlaki yargı puanlarının kardeşi olan öğrencilere göre daha düşük olduğu görülmektedir. Ahlaki yargının alt boyutları olan ikilem, kültürel paylaşım, kasti kaza ve aile kuralı boyutlarının çocukların kardeş sayısına göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir. Ahlaki yargının sosyal yardımlaşma boyutu puanlarının çocukların kardeş sayısına göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir.

Farklılaşmanın bir kardeşi olanlar ile kardeşi olmayanlar arasında bir kardeşi olanlar; iki kardeşi ve üzeri olanlar ile kardeşi olmayanlar arasında iki kardeşi ve üzerinde olanlar lehine olduğu belirlenmiştir. Buradan hareketle özel gereksinim duyan çocuklardan kardeşi olmayan çocukların ahlaki yargının sosyal yardımlaşma durumlarının gelişmediği, kardeşi olanların daha fazla geliştiği söylenebilir. Bu anlamda çalışmada kardeş sayısı ile ahlaki yargı düzeyi arasında ortaya çıkan durumun, Çapan tarafından olağan gelişen çocuklarla yapılan araştırma ile paralellik gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.¹⁹ Aile içindeki kardeş ilişkileri özel gereksinimli çocuklarda da tipik gelişen çocuklarda olduğu gibi sosyal yardımlaşmayı olumlu anlamda etkiler sonucuna ulaşılmıştır.

6-13 yaş arası özel gereksinimli çocukların ahlaki yargı puanlarının doğum sırası değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür. Doğum sırasına göre ahlaki yargı puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olmamasına rağmen için ve üzeri doğum sırasına sahip olan çocukların ahlaki yargı puanlarının birinci ve ikinci doğum sırasına sahip çocuklara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre son doğan çocukların önekilere göre daha üst düzeyde ahlaki yargıya sahip oldukları düşünülebilir. Türk aile yapısı gereği büyük çocuklar genellikle daha erken

¹⁷ Mukadder Dilber, "Okul öncesi çocukların ahlaki yargı düzeyleriyle kişilerarası problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi", Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2015, s.125.

¹⁸ A. Çapan, a.g.t., s.90-91.

¹⁹ A. Çapan, a.g.t., s.92-93.

yaşta ve çok sorumluluk yüklenir ve kendinden küçüklere göre daha çok karar verme yetkisine sahip olurlar. Bu da görülüyor ki küçükleri olumlu anlamda etkilemiştir.

6-13 yaş arası özel gereksinimli çocukların ahlaki yargı puanlarının gereksinim durumu değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Özel öğrenme güçlüğü ve hafif mental retarde teşhisi konulan çocukların ahlaki yargı durumlarının atipik otizmlili çocuklara göre bir farklılık gösterdiği, daha yüksek olduğu söylenebilir. Ortaya çıkan anlamlı farklılığın kültürel paylaşım, kasti kaza, sosyal yardımlaşma ve aile kuralları alt boyutlarında hafif mental retarde ve özel öğrenme güçlüğü ile atipik otizm arasında hafif mental retarde ve özel öğrenme güçlüğü lehine olduğu görülmektedir. Otizm aleyhine çıkan bulgular Takeda ve arkadaşlarının, Zalla ve arkadaşlarının bulduğu sonuçlarla örtüşmektedir.^{20,21}

Bununla beraber alanyazında OSB'li ve olağan gelişen çocukların ahlaki yargılarını karşılaştıran bazı araştırmalarda ise, her iki grupta birbirine benzer sonuçlar bulunmuştur.^{22,23,24,25} OSB'li çocukların diğer gereksinim gruplarından daha düşük ahlaki yargı almaları bazı çalışmalarda karşılaşılan OSB'li çocukların akıl yürütmede yaşadıkları zorluk ile ilişkilendirilebilir.²⁶ Kohlberg'in metodolojisinin, OSB'li oldukça yetenekli bireyler için bile zor becerileri kullanma yeteneğini gerektirdiği de göz önünde tutulmalıdır. Örneğin, OSB'li bireyler daha az zihinsel durum kelimesi kullanır. Etkileşim açıklamalarında ve dolayısıyla Kohlberg'in ikilemlerine ilişkin açıklamalarında hiçbir zaman yüksek puanlar alınmamıştır. Ahlaki gelişimin farklı etiyolojilerin zihinsel ve gelişimsel yetersizliklerine bağlı olarak değişme olasılığı vardır. Örneğin, OSB koşullarına sahip çocuklar ve ergenler, ahlaki akıl yürütme ve gelişimlerini

²⁰ Toshinobu Takeda, Kyoto Kasai ve Nobumasa Kato, "Moral judgment in high-functioning pervasive developmental disorders", *Psychiatry and Clinical Neurosciences*, 61, 2007, s.407-414.

²¹ Tiziana Zalla, Luca Barlassina, Deniz Buon ve Marion Leboyer, "Moral judgment in adults with autism spectrum disorders", *Cognition*, October, 2011, s.115-126.

²² Cathy M. Grant, Jill Boucher, Kevin J.Riggs ve Andrew Grayson, "Moral understanding in children with autism", *Autism*, C.9, S.3, 2005, s.317-331.

²³ Cory Shulman, Aniat Guberman ve Noa Shiling, "Moral and Social Reasoning in Autism Spectrum Disorder", *J Autism Dev Disord*, S.42, 2012, s.1364-1376.

²⁴ Tianbi Li, Jean Decety, Xiaoyi Hu, Jiao Li, Jinling Lin ve Li Yi, "Third-party sociomoral evaluations in children with autism spectrum disorder", *Child Development*, C.90, S.5, 2019, s.1-14.

²⁵ Francesco Margoni, Giulia Guglielmetti ve Luca Surian, "Brief Report: Young Children with Autism Can Generate Intent-Based Moral Judgments", *J Autism Dev Disord*, S.49, 2019, s.5078-5085

²⁶ Nancy J. Minshew, Jessica Meyer ve Gerald Goldstein, "Abstract reasoning in autism: A dissociation between concept formation and concept identification", *Neuropsychology*, S.16, 2002, 327-334.

etkileyebilecek sosyal perspektif almada belirli zorluklara sahip olabilirler.^{27, 28} Çalışmada kullanılan ölçek sözel ifadelerle değerlendirildiği için OSB'li çocuklar gerçek performanslarını ortaya koymakta zorlanmış olabilirler.

6-13 yaş arası özel gereksinimli çocukların ahlaki yargı puanlarının rehabilitasyon merkezine devam etme değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür. Ahlaki yargı puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olmamasına rağmen 2 yıl ve üzeri devam eden çocukların puanlarının 2 yıl altı devam edenlere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu değişken doğal olarak yaş değişkeni ile de ilişkilendirilebilir. Hem yaşının hem de rehabilitasyon merkezine devam süresinin artması ahlaki yargı düzeyinin yükselmesine neden olabileceğini düşündürmüştür. Hem yaşının hem de rehabilitasyon merkezine devam süresinin artması ahlaki yargı düzeyinin yükselmesine neden olabileceğini düşündürmüştür. 6-13 yaş arası özel gereksinimli çocukların ahlaki yargı puanlarının annenin eğitim durumu değişkenine göre, anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür. Anne eğitim durumuna göre, ilköğretim eğitimi alan annelerin çocuklarının ahlaki yargı puanlarının ortaöğretim ve yükseköğretim eğitimi alan annelerin çocuklarına göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Alanyazına bakıldığında olağan gelişen çocuklarla yapılan araştırmalarda olağan gelişen çocuklarla yapılan araştırmalarda annenin eğitim durumunun artması ile çocuğun ahlaki yargı puanının arttığı saptanmıştır.^{29 30 31 32 33} Bulunan bu farklı sonuç, örneklem olarak alınan grubun % 60'a yakın kısmının anne eğitim durumunun ilköğretim düzeyinde olması ile ilişkilendirilmiştir. 6-13 yaş arası özel gereksinimli çocukların ahlaki yargı puanlarının babanın eğitim durumu değişkenine göre, anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür. Baba eğitim durumuna göre, ilköğretim eğitimi alan babaların çocuklarının ahlaki yargı puanlarının ortaöğretim ve yükseköğretim eğitimi alan babaların çocuklarına göre daha

²⁷ Dorothy VM Bishop ve Courtenay Fraizer Norbury, "Exploring the borderlands of autistic disorder and specific language impairment: A study using standardized diagnostic instruments", *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, C.43, S.7, 2002, s.917-929.

²⁸ Helen Tager-Flusberg ve Kate Sullivan, "Attributing mental states to story characters: A comparison of narratives produced by autistic and mentally retarded individuals", *Applied Psycholinguistics*, C.16, S.3, 1995, s.241-256.

²⁹ Penbe Gül Akyürek, "İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinin çocukların ahlak gelişimine etkisi: Kohlberg'in ahlak gelişim kuramı açısından bir değerlendirme", Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2007, s.67.

³⁰ A. Çapan, *a.g.t.*, s.92-93.

³¹ M. Dilber, *a.g.t.*, s. 136.

³² M. Kayahan, *a.g.t.*, s. 52.

³³ D. Tola, "İlkokul 5.sınıf çocuklarında ahlaki yargı ile ana-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi", Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2003, s.150-170.

yüksek olduğu görülmektedir. Çalışmaya katılan örneklem grubunun %44'ünün baba eğitim durumu ilköğretim seviyesinde olması bu sonuçla ilişkilendirilmiştir. Bu sonuçlara göre ahlaki yargıda ebeveynlerin eğitimleri etkili olmamaktadır. Ancak çıkan sonuçların Türk kültür ve aile yapısına göre yorumlanması ve farklı kültürlerdeki sonuçlarının aynı olmayabileceğinin göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Kaynaklar

AKYÜREK, P.G., “İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerini Çocukların Ahlak Gelişimine Etkisi: Kohlberg’in Ahlak Gelişim Kuramı Açısından Bir Değerlendirme”, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2007.

AYDIN, A., *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*, Alfa Basım Yayın, İstanbul 2000.

BISHOP, D. V. M., ve NORBURY, C. F., “Exploring the borderlands of autistic disorder and specific language impairment: A study using standardized diagnostic instruments”, *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, C.43, S.7, 2002, s.917-929.

BÖKE, K., *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, Alfa Basım, İstanbul 2014.

BÜYÜKÖZTÜRK, Ş., ÇAKMAK, E., AKGÜN, Ö.E., KARADENİZ, Ş., ve DEMİREL, F., *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Pegem, Ankara 2011.

CÜCELOĞLU, D., *İnsan ve Davranışı, Psikolojinin Temel Kavramları*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2014.

ÇANKAYA, Ö., “İlköğretim I. Kademedeki Kaynaştırma Eğitimi Uygulamalarının Sınıf Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Konya 2010.

ÇAPAN, A., “3-11 Yaş Çocuklarının Ahlak Gelişimlerinin Piaget’in Ahlaki Gelişim Kuramına Göre İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2005.

DİLBER, M., “Okul öncesi çocukların ahlaki yargı düzeyleriyle kişilerarası problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2015.

ERDEN, M., ve AKMAN, Y., *Eğitim Psikolojisi, Gelişim-Öğrenme-Öğretme*, Arkadaş Yayınevi, Ankara 1995.

GANDER. M., ve GARDINER, H., *Çocuk ve Ergen Gelişimi*, İmge Kitabevi, Ankara 1993.

GRANT, C. M., BOUCHER, J., RIGGS, K. J., ve GRAYSON, A., “Moral understanding in children with autism”, *Autism*, C.9, S.3, 2005, s.317–331.

JERSILD, A. T., *Çocuk Psikolojisi*, S Yayınları, Ankara 1987.

KAĞITÇIBAŞI, Ç., *Dünden Bugüne İnsan ve İnsanlar Sosyal Psikolojiye Giriş*, Evrim Yayınevi, İstanbul 2015.

KAHN, J.V., “Moral and cognitive development of moderately retarded, mildly retarded, and nonretarded individuals”, *American Journal of Mental Deficiency*, S.81,

1976, s.209-214.

KAYAHAN, M., “5-6 Yaş Çocuklarının Ahlaki Yargı Düzeyleri İle Sosyal Beceri Ve Problem Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019.

LI, T., DECETY, J., HU, X., LI, J., LIN, J., ve YI, L., “Third-Party Sociomoral Evaluations in Children With Autism Spectrum Disorder”, *Child Development*, 2019, s.1–14.

MARGONI, F., GUGLIELMETTI, G., ve SURIAN, L., Brief Report: Young Children with Autism Can Generate Intent-Based Moral Judgments. *J Autism Dev Disord* 49, 2019, s.5078–5085.

MINSHEW NJ., MEYER J., ve GOLDSTEIN G., “Abstract reasoning in autism: A dissociation between concept formation and concept identification”, *Neuropsychology*, S.16, 2002, s.327–334.

OUBRAHIM, L., COMBALBERT, N., ve SALVANO- PARDIUE, V., “Développement du jugement moral et comportements agressifs chez les enfants et les adolescents avec une déficience intellectuelle”, *Neuropsychiatrie de l'enfance et de l'adolescence*, S.67, 2019, s.34–42.

ÖZSOY, Y., ÖZYÜREK, M., ve ERİPEK, S., *Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar “Özel Eğitime Giriş”*, Karatepe Yayınları, Ankara 1998.

PIAGET, J., *The Moral Judgement of The Child*, Routledge and Kegan Paul Ltd, London 1972.

SHULMAN, C., GUBERMAN, A., ve SHILING, N., et al. “Moral and Social Reasoning in Autism Spectrum Disorders”, *J Autism Dev Disord* S.42, 2012, s.1364–1376.

TAGER-FLUSBERG, H., ve SULLIVAN, K., “Attributing mental states to story characters: A comparison of narratives produced by autistic and mentally retarded individuals”, *Applied Psycholinguistics*, S.16, C.3, 1995, s.241–256.

TAKEDA, T., KASAI, K., ve KATO, N., “Moral judgment in high-functioning pervasive developmental disorders”, *Psychiatry and Clinical Neurosciences*, S.61, 2007, s.407–414.

TOLA, D., “İlkokul 5. sınıf çocuklarında ahlaki yargı ile ana-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2003.

ZALLA, T., BARLASSINA, L., BUON, M., ve LEBOYER, M., “Moral judgment in adults with autism spectrum disorders”, *Cognition*, October 2011, s.115-126.